

V. N. ROZANOV

LÄÄKÄRIN MUISTELMIA

Oli varhainen aamu. Minut herätettiin vuoteesta ja sanottiin, että piti mennä Kremliin konsultaatioon Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtajan Vladimir Iljitš Leninin luokse, jota oli illalla haavoitettu ja jonka vointi oli nyt huonontunut. Matkalla tunsin mielenjännitystä siitä, miten tavattoman suuren vastuun saa osakseen, kun osallistuu konsultaatioon Leninin voinnista, Leninin, joka johtaa koko meidän vallankumoustamme, suuntaa ja syventää sitä. Se oli hyvin monimutkainen tunne; yhtä ja toista on jo häipynyt mielestä, kun on kulunut pitkälti aikaa¹, mutta ilmeisesti siinä oli jännittyneisyyden ohella jonkin verran arkuudenkin tunnetta.

Pieni huone; oli vielä hämärä. Se tavallinen kuva, jonka näkee aina, kun onnettomuus on tullut äkkiarvaamatta: säikähtäneet ja huolestuneet näköiset sukulaiset ja omaiset ovat aivan potilaan ääressä, etempänä seisoo ja supattelee hiljaa myös hermostuneita ihmisiä, jotka ilmeisesti eivät kuitenkaan ole niin läheisiä potilaalle. Ryhmänä haavoittuneen vuoteen toisella puolella ovat lääkärit V. M. Mints, B. S. Weisbrod, V. A. Obuh ja N. A. Semaško — kaikki tuttuja. Mints ja Obuh tulevat minua vastaan, vievät hieman syrjään ja alkavat kuiskaten kertoa lyhyesti tapahtumasta ja haavoittuneen tilasta, tiedottavat, että yksi kuula on lävistänyt vasemman olkavarren ja toinen on puhkaissut vasemman keuhkon yläpään, sitten lävistänyt kaulan vasemmalta oikealle ja juuttunut rintalastan ja solisluun oikeanpuolisen nivelliitoksen viereen. He kertoivat, että haavoittumisen jälkeen autolla kotiin tuotu Vladimir Iljitš oli omin voimin noussut 3:n kerrokseen ja vasta täällä eteisessä lysähtänyt tuolille. Näinä haavoittumisen jälkeisinä muutamina tunteina oli tapahtunut huonontuminen siinä mielessä, että valtimonlyönti

¹ Muistelmat on kirjoitettu vuonna 1924.— *Toim.*

sekä hengitys oli heikentynyt ja lisääntyi yleinen heikkous. Kun se oli kerrottu, ehdotettiin, että tarkastaisin potilaan.

Vahva, luja, tanakkarakenteinen mies; pisti silmään ankara kalpeus, huulien syanoottisuus, hyvin pinnallinen hengitys. Otan Vladimir Iljitšiä oikeasta kädestä, tahdon koettaa valtimoa, Vladimir Iljitš puristaa heikosti kättäni ilmeisesti tervehtiäkseen ja sanoo melko selvällä äänellä: „Ei ole mitään hätää, suotta he ovat huolissaan”. Sanon hänelle siihen: „Olkaa vain vaiti, ei pidä puhua”. Etsin valtimoa enkä kauhukseni löydä sitä, toisinaan se tuntuu hyvin heikkona. Mutta Vladimir Iljitš puhuu taas jotain, pyydän vaativasti häntä olemaan vaiti, vastaukseksi hän hymyilee ja heilauttaa epämääräisesti kättään. Kuuntelen sydäntä, joka on kääntynyt jyrkästi oikealle, ääni on selvä mutta heikonlainen. Koputtelen kevyesti ja sukkelaan rintaa, koko vasen puoli vastaa kaiuttomasti. Todennäköisesti on vuotanut paljon verta vasempaan keuhkopussiin, pleuraan, mikä olikin kääntänyt sydämen niin kauas oikealle. Tuntuu helposti vasemman olkaluun murtuma likipitään ylimmän ja keskimmäisen kolmanneksen rajalla. Tarkastus, niin varovaisesti kuin sen teinkin, tuotti varmasti kovaa kipua, mutta Vladimir Iljitš rypisteli vain hieman kasvojaan päästämättä huudahdustakaan tai voihkaisua.

Tarkastukseni tuloksista ilmoitan kiireesti V. A. Obuhille, joka seisoo siinä vieressäni kumartuneena katsomaan haavoittunutta. V. A. Obuh hyväksyy kaikki objektiivisen tarkastukseni havainnot myönnellen koko ajan kuiskaavalla äänellä: „niin, niin”, ja me kumpikin pyydämme kovasti Vladimir Iljitšiä pysymään liikkumatta ja äänettä. Vastaukseksi puheeseemme Vladimir Iljitš virkkamatta mitään hymyilee. Menemme toiseen huoneeseen neuvottelemaan, ja sinne mennessä Nadežda Konstantinovna ja kaksi minulle tuntematonta — en muista keitä he olivat — pysähdytti minut pienessä välieteisessä ja kysyi hiljaa: „mitä sanotte?” En voinut vastata muuta kuin: „paha haavoittuma, hyvin paha, mutta hän on vahva”.

Konsultaatiossa minun piti vastatulleena lääkärinä puhua ensimmäisenä. Sanoin mielipiteenäni, että siinä valtimon šokki johtui sydämen äkillisestä kääntymisestä oikeaan veren vuotaessa vasemman keuhkon läpiammutusta yläpäästä keuhkopussiin, eikä huomiomme keskionä ole tietenkään ammuttu käsi, vaan tämä niin sanottu hematothorax. Piti ottaa huomioon myös, miten erikoisesti ja suotuisasti kuula oli kulkenut lävistäen kaulan vasemmalta oikealle, aivan välittömästi selkärangan editse, sen ja nielun välistä haavoittamatta isoja kaulasuonia. Jos se kuula olisi millimetrinkin verran kääntynyt jommallekummalle puolelle, ei Vladimir Iljitš olisi tietenkään ollut enää elossa. Sotavuosien jälkeen meillä, kirurgeilla, oli hyvin runsaasti sotakokemusta, ja oli selvää, että jos potilas vain selviää

šokista, niin välitön vaara on ohi, mutta oli jällellä vielä toinen vaara, tartunnan vaara, kuulan mukana voi aina joutua elimistöön tartunta. Tätä vaaraa emme pystyneet enää ehkäisemään, me saatoimme ainoastaan olettaa sitä ja pelätä, koska se olisi ollut tuhoisa: peloitti miten käy sekä keuhkopussin kalvon että kaulassa olevan luotikanavan, joka nähtävästi oli lävistänyt monesta kohdasta kaulan sidekudoksen ja vielä sellaisen kuin nieluntakaisen sidekudoksen.

Lausuin julki kaikista näistä seikoista johtuvan huolestumiseni ja pelkoni, ja samoin tekivät toisetkin lääkärit. Määriteltiin vastaavat toimenpiteet aivan helposti: täysi lepo, kaikki huomio sydämen toimintaan, käsi piti toistaiseksi jättää unhoon, siihen pantiin vain kevyt kannattava side, etteivät tahattomasta liikkeestä hankautuvat katkenneet luut aiheuttaisi haavoittuneelle tarpeetonta kipua. Mielihyvin suostuin ja kannatin V. A. Obuhin ehdotusta kutsua illalla uuteen neuvotteluun tohtori Nikolai Nikolajevitš Mamonov, etevä terapeutti, joka osasi kerrassaan ihmeellisesti suhtautua potilaaseen. Sellaista lääkäriä me, kirurgit, tarvitsimme seurataksemme tarkemmin keuhkopussissa ja keuhkossa tapahtuvia muutoksia. Vähääkään epäroimättä ratkaistiin heti kielteisesti se kysymys, pitikö juuttuneet kuulat ottaa pois vai olla ottamatta.

Neuvottelun jälkeen harkittiin pitkään ja kauan Vladimir Iljitšin terveydentilasta annettavaa virallista tiedonantoa. Joka sana, jokainen pilkkukin oli harkittava hyvin perinpohjaisesti ja huolellisesti, sillä olihan annettava kansan ja koko maailman tiedoksi katkera totuus, ei tiedetty miten kaikki päättyy, mutta se oli sanottava sillä tavalla, että säilyi toivo.

Sen jälkeen menimme taas Vladimir Iljitšin luokse. Hänen sänkynsä vieressä istui Nadežda Konstantinovna. Vladimir Iljitš makasi levossa, toistimme taas tiukan pyyntömme pysyä liikkumatta ja ääneti. Vastaukseksi hän hymyili ja sanoi: „mikäpä tässä, kaikki on hyvin, tällaista voi sattua jokaiselle vallankumousmiehelle”. Pulssia ei vain tuntunut vieläkään. Illalla oli taas konsultaatio ja samaa joka päivä, aamuin illoin, ts. 4—5 viikkoa, kunnes kaikki asettui.

Pulssi palautui vasta kahden vuorokauden kuluttua, ts. tuli sellaiseksi, että sitä saattoi sanoa tyydyttäväksi. Neljän päivän kuluttua yleinen vointi oli niin paljon parempi, että sopi ajatella ryhtymistä haavoitetun käden oikeaan hoitoon.

Tartunnan vaara näytti olevan ohi, ja Vladimir Iljitšin voimakas olemus alkoi nopeasti selvittää keuhkopussiin tapahtuneesta runsaasta verenvuodosta. Neste väheni nopeasti, sydän palautui normaaliin asentoon, potilaan oli vähitellen yhä helpompi hengittää, mutta meidän, lääkäreiden, kävi vain sitä mukaa vaikeammaksi. Kysymys oli siitä, että heti paikalla kun Vladimir Iljitšin

vointi parani ja heti kun hänen äänensä hiukankin voimistui, kävi kerrassaan mahdolltomaksi pakoittaa häntä pysymään levossa, pakoittaa pysymään liikkumatta ja ääneti, saada hänet uskomaan meitä, ettei vaara ollut vielä kokonaan ohi. Hän tahtoi tehdä työtä ja olla selvillä kaikista asioista. Meidän määräilymme sai hänet aina hymyilemään hyvin herttaisesti, mutta täysin avomielisesti, niin kuin hän olisi sanonut: „uskon, uskon, että puhutte vilpittömästi, mutta...”. Juuri tuo „mutta” saikin meidät olemaan kiitollisia käden luunmurtumalle. Käsi oli ripustettu venymään, ja se sitoi Vladimir Iljitšin väkisinkin vuoteeseen. Käsi kasvettui hyvin paikalleen, ja noin kolmen viikon päästä ilmaantui jo niin hyvä liitos, ettei katsottu tarpeelliseksi pitää Vladimir Iljitšiä enää vuoteessa, koska venyttävää painoa voitiin aivan hyvin pitää potilaan ollessa pystyasennossakin.

Vladimir Iljitš otti aina meidät, lääkärit, ja nimenomaan minut hyvin ystävällisesti ja sydämellisesti vastaan, vaikka lausui monesti hyvin vilpittömästi ja kiihkeästi tyytymättömyytensä, että meitä pakoitettiin käymään kahdesti päivässä hänen luonaan ja jättämään siksi aikaa toiset potilaat. Vastasin hänelle siihen joka kerta: „Vladimir Iljitš, tähän olette myös potilas ja joka suhteessa vakava potilas”. Kerran hän vastasi minulle tästä „joka suhteessa” melko vihastuneesti: „Edistyykö tauti sitten siitä „joka suhteessa” toisin? Toverithan ne vain kiusaavat”. Sanoin siihen: „Ehdottomasti toisin, Vladimir Iljitš, ihan samoin kuin lääkäreillä: seitsemänteen sukuhaaraan taudit edistyvät aina jotenkin nurinkurisesti”. Vladimir Iljitš purskahti nauramaan ja alkoi ikävää koputtelua ja keuhkon kuuntelua varten riisua nauru suussa paitaansa sanoen: „Kyllä te aina otatte viimeisen sanan”.

Meidän, lääkärien, kieltä käyttäen voidaan sanoa, että paraniminen edistyi ihmeteltävän hyvin, keuhkopussiin vuotanut erite hävisi jäljettömiin ja keuhko oikein kokonaan. En muista meidän silloin panneen merkille mitään erikoista kalkkiutumiseen nähden, skleroosia ilmeni iän mukaan suhteellisesti. Käden liitos parani erinomaisesti, oli ainoastaan lievää kipua nervus radialiksen suunnassa. Lievän kivun lienee aiheuttanut se, että jokin katkenneen luun pala oli vioittanut tätä hermoa. Proteesitehdas valmisti käteen keveän poisriisuttavan nahkaproteesin, jossa oli pienet lastat, poisriisuttavan siksi, että kättä olisi voitu hieroa, ja lääkärien yhteisvaatimuksesta Vladimir Iljitš matkusti maalle muutamaksi viikoksi. Oli välttämättä mentävä jonnekin, sillä Kremlissä Vladimir Iljitš teki kuitenkin työtä, ja niin kovin pahan haavoittumisen jälkeen piti välttämättä levätä ja päästä voimistumaan. Syyskuun lopulla Vladimir Iljitš tuli näyttäytymään meille, hoitaville lääkäreille, ts. V. M. Mintsille, N. N. Mamonoville ja minulle. Vladimir Iljitš näytti voivan erinomaisesti,

hän oli reipas ja virkeä, keuhkojen ja sydämen puolesta oli kaikki täysin normaalia, käsi oli kasvettunut kiinni erinomaisesti, niin että proteesi voitiin vapaasti heittää pois; ei ollut muuta valittamista kuin kipeän käden peukalossa ja etusormessa epämiellyttävä, toisinaan kipeä tuntu, joka johtui edellämainitusta hermon vioittumasta. Siinä neuvottelussa päätettiin, ettei tohtori Mamonovilla ollut enää mitään tekemistä, mutta että me, kirurgit, tapaamme vielä toisemme puolentoista kahden viikon kuluttua. Tämän neuvottelun aikana Vladimir Iljitš keskusteli kanssamme kauan, kyseli minulta sairaalamme asioista, oli huolissaan siitä, että meillä oli vaikeuksia rakennusten lämmitämisessä, kirjoitti jotakin paperille muistiin, jolloin nauraan kauan sitä, ettei voinut löytää huoneestaan mistään paperinpalaa sanoi: „Tällaista se on puheenjohtajana olo”. Kysymykseeni, vaivaavatko häntä luodit, joista toinen, kaulaan jäänyt, oli hyvin helposti ja selvästi sormin tunnusteltavissa, hän vastasi kieltävästi ja sanoi tällöin nauraan: „ja poisvetämään niitä ruvetaan vuonna 1920, kun selvitään Wilsonista”.

Viimeisessä konsultaatiossa, kun me hyvästelimme Vladimir Iljitšiä, sattui sellaista, mikä todistaa Vladimir Iljitšin ihmeteltävää hienotunteisuutta ja tahdikkuutta. Puolueen Keskuskomitean nimessä minulle oli jo monta kertaa esitetty kysymys Vladimir Iljitšin hoidosta kuuluvasta palkkiosta. Siitä oli puhunut myös V. A. Obuh, jota minä puolestani pyysin hartaasti, ettei rahakysymystä nostettaisi.

Olin kertonut näistä keskusteluista tietenkin kollegoilleni Mintsille sekä Mamonoville; meistä tuntui kerrassaan mahdottomalta esittää laskua Vladimir Iljitšille, jonka toipuminen oli ollut sydämenasiamme.

Vladimir Iljitš itse ratkaisi tämän jutun hienotunteisesti ja hyvin. Viimeisessä konsultaatiossa ei ollut muita kuin V. M. Mints ja minä. Teimme tarkastuksen, keskustelimme vähän aikaa, pyysimme häntä jonkun aikaa hierottamaan kättään, sanoimme, että hänen oli välttämättä oltava varovainen ja huolehdittava siitä, että asunnossa olisi lämmintä. Tällöin Vladimir Iljitš nauratti meitä ja nauroi itsekkin: „Sanotte lämmintä, laitatin itselleni sähköuunin, ja kyllähän se laitettiin, mutta se onkin kuulemma asetuksen vastaista. Mitenkäs nyt? On kai sitä sentään pidettävä... lääkärrien määräyksestä”. Rupesimme hyvästelemään (en muista kuka siinä vielä oli joukossamme — kaiketi Maria Iljinitšna), Vladimir Iljitš nousi seisomaan hieman hämillisen näköisenä ja sanoen „hetkinen” kutsui makuuhuoneeseen. Toisella kädellään hän ojensi kirjekuoren V. M. Mintsille ja toisella minulle. Ja todella kovasti hämmennyksissä hän sanoi: „Tämä on hoidosta — olen hyvin kiitollinen teille, olette haastannut minuun niin paljon aikaa.” Hämmennyimme Mintsin

kanssa hetkiseksi kumpikin ja pidimme kiinni kirjekuorista yht'aikaa Vladimir Iljitšin kanssa. Selvittyäni nolouden tunteesta sanoin vihdoin: „Vladimir Iljitš, ehkä voidaan tulla ilman tätä toimeen, uskokaa pois, meidän on hyvä mieli, että olette parantunut, vilpittömästi hyvä mieli ja olemme kiitollisia, että olette taas hyvässä voinnissa”. Myöskin hermostusta tuntien Mints sanoi jotain saman tapaista. Vladimir Iljitš katsoi minuun silmät hieman sirrissä, kiinteällä katseella, heitti kirjekuoret johonkin, varmaankin sängylle, tuli eteeni, aivan lähelle minua, puristi kättäni hyvin lujasti pannen toisen kätensä olalleni ja virkkoi silminnähtävän liikuttuneesti: „Heitetään pois... kiitos, vielä kerran kiitos”. Hän sanoi sen niin lämpimästi ja välittömästi, että minunkin tuli hyvä olla. Hän saattoi meidät ovelle, puristi vielä kerran olkaani eikä kättä ja sanoi: „Sanokaa jos tarvitsette jotakin”. Kotiin tultuani soitin heti V. A. Obuhille, että nyt oli taakka pudonnut harteiltani, kerroin hänelle koko kohtauksen ja sanoin, että nyt oli palkkiokysymys luullakseni lopullisesti selvä. Palkkiosta ei sen koommin ollut puhetta kenenkään kanssa.

Talvi 1918—1919 oli meille, Soldatenkovin sairaalan¹ työntekijöille, hyvin vaikea, kärsittiin kylmää sekä nälkää. Sairaala sijaitsee 2 virstan päässä tullista², ja sen vieressä oli niinsanottu Petrovskin kasvitarha. Olisi ollut hyvin toivottavaa saada kasvitarha palveluskuntalaiskollektiivin tarpeita varten, koska se olisi ollut hyvänä apuna varsinkin perunanhankinnassa. Ruvettiin ajamaan asiaa, ts. edustajamme kulkivat loputtomasti jos joissakin virastoissa, mutta kaikki vaivannäkö oli hyödytöntä.

Yhdessä meidän sairaalamme ja Lokakuun sairaalan edustajien kanssa kirjoitin vihdoin anomuksen Vladimir Iljitšille. Sen toimitti perille Nadežda Konstantinovnan kautta tohtori F. A. Getier (tämä hoiti siihen aikaan Nadežda Konstantinovnaa ja kävi usein Lenineillä). Vladimir Iljitš ei ainoastaan auttanut meitä saamaan nopeasti kasvitarhan yhteiseen käyttöömmee, vaan vieläpä muisti sen monesti aina myöhemminkin, soitti väliin minulle ja kysyi puhelimitse, kuinka kaikki sujui, tarvitsimmeko ehkä vielä jotain, ja monesti tuli polkupyörällä lähettejä tuomaan häneltä tämántapaisia kirjelappusia: „tov. Rozanov, mitä kuuluu kasvitaraan, mitä tarvitsette?” tai näin: „tov. Rozanov, saatteko sadon, kuinka paljon tulee miestä kohti? Terveiseni”. Kaikki me soldatenkovilaiset olimme hänelle äärettömän kiitollisia huolenpidosta. Herätti vain ihmettelyä, kuinka hän keskellä hirveää työkuormaansa saattoi muistaa sellaisen hiekkajyväsien kuin meidän kasvitaramme...

¹ Nykyisin Botkinille nimetty sairaala.— *Toim.*

² Tullí sijaitsi nykyisen Bielo-Venäjän aseman luona.— *Toim.*

Huhtikuun 20 päivän iltana 1922 minulle soitti N. A. Semaško ja pyysi tulemaan seuraavana päivänä Vladimir Iljitšin luo. Berliinistä oli tulossa professori Borhardt konsultaatioon, koska Vladimir Iljitšiltä oli poistettava luodit. Ihmettelin sitä hirveästi ja kysyin: „miksi?” Semaško kertoi minulle, että viime aikoina Vladimir Iljitšiä olivat alkaneet vaivata päänkivut, professori Klemperer (huomattu saksalainen professori, terapeutti) oli ollut konsultoimassa. Klemperer oli lausunut olettamuksenaan ja ilmeisesti melko varmuna olettamuksenaan, että kivut johtuivat Vladimir Iljitšin elimistöön jääneistä kuulista, joiden lyijy oli muka saanut aikaan myrkytyksen. Koska olin kirurgina nähnyt tuhansia haavoittuneita, tuntui tuo ajatus minusta suorastaan kummalliselta, minkä myös sanoin Semaškolle. Hän oli kanssani samaa mieltä, mutta konsultaatioon oli sittenkin mentävä.

Se oli mielenkiintoinen neuvottelu. Poikkessin hakemassa Borhardtin ja me lähdimme Kremliin yhdessä. Mukanamme oli myös eräs naislääkäri, en muista hänen nimeään, hänet oli velvoitettu olemaan tulkkina. Meidät vietiin suoraan Vladimir Iljitšin työhuoneeseen, hän tuli heti luoksemme, tervehti ja sanoi tulkille, ettemme tarvitse häntä, „puhumme kaikesta omin neuvoin”, ja kutsui meidät asuntoonsa. Siellä hän kertoi meille lyhyesti mutta hyvin perusteellisesti päänkivuistaan ja Klempererin konsultaatiosta. Kun Vladimir Iljitš sanoi, että Klemperer oli kehottanut poistamaan luodit, koska niiden lyijy saa aikaan myrkytyksen ja synnyttää päänkipuja, Borhardtin silmät aluksi laajenivat ihmetyksestä ja hän tuli sanoneeksi *unmöglich* (mahdotonta), mutta sitten luultavasti huomaten sen sopimattomaksi, koska voisi loukata berliiniläisen kollegansa auktoriteettia, alkoi puhua joistakin sensuuntaisista uusista tutkimuksista.

Puolestani sanoin varmasti, etteivät luodit olleet lainkaan syyssä päänkipuihin, että se oli mahdotonta, sillä luotien ympärille oli kasvanut tiivis sidekudos, jonka läpi ei päässyt mitään elimistöön. Kaulassa, rintalastan ja solisluun oikeanpuoleisen nivelliitoksen kohdalla oleva luoti oli helposti sormin tunnusteltavissa, sen poistaminen ei ollut vaikea tehtävä enkä vastustanut sitä, mutta olin jyrkästi sitä vastaan, että kuula poistettaisiin vasemmasta olkavarresta. Luoti oli syvässä, se oli vaikeasti etsittävässä, eikä se lainkaan vaivannut Vladimir Iljitšiä sen enempää kuin toinenkaan luoti, ja operaatio tuottaisi vain kerrassaan tarpeetonta kipua. Vladimir Iljitš oli samaa mieltä ja sanoi: „Otetaan nyt sitten toinen pois, että minut jätettäisiin rauhaan ja ettei kukaan luulisi turhia”.

Sovittiin, että seuraavana päivänä luotien asema tarkastetaan röntgenkojeella akateemikko Lazarevin instituutissa. Röntgen-tarkastuksessa luodit näkyivät erinomaisesti, ne olivat hieman muuttaneet paikkaa siihen verrattuna, mitä olimme nähneet

röntgenogrammeista haavoittumisen jälkeen. Otettiin röntgenkuvia eri suunnista. Sen jälkeen Vladimir Iljitš meni P. P. Lazarevin seurassa katsomaan Fysiikan instituuttia, mutta tästä tarkastusmatkasta ei tullut mitään, sillä ehdittyään huoneeseen, missä P. P. Lazarevin toimesta oli koottu Kurskin anomalia-alueita koskeva aineisto, Vladimir Iljitš vaati P. P. Lazareviltä tämän aineiston äärimmäisen perusteellista esittelyä. Hän kuunteli hyvin tarkkaavaisesti, kyseli paljon, näkyi, että hän kiinnostui kysymykseen. Poislähtiessään Vladimir Iljitš pyysi, että P. P. Lazarev pitäisi häntä edelleenkin selvillä työn kulusta. Leikkauksesta sovittiin, että se tehtäisiin sairaalassani seuraavana, huhtikuun 23. päivänä ja että Vladimir Iljitš tulee sinne kello 12. Ehdotin, että Borhardt tulisi luokseni sairaalaan kello 11, sillä aioin näyttää hänelle kirurgiset osastot ennen leikkausta, mutta professori Borhardt pyysi lupaa saada tulla kello 10.30. En tietenkään ollut sitä vastaan, oletin, että hän tahtoi katsoa sairaalamme mahdollisimman tarkasti.

Borhardt saapui ja raahasi mukanaan hirvittävän ison ja raskaan, kaikenlaisia instrumentteja sisältävän matkalaukun, millä hämmästytti tavattomasti niin minut kuin kaikki assistenttinikin. Leikkaukseen tarvittiin aivan mitätön määrä välineitä, muutama verenvuotoa pysäyttävä nipistin, pinsetti, sondi, sakset ja leikkuveitsi — siinä kaikki, mutta hän toi kokonaisen röykkiön. Rauhoitin häntä sanoen, että meillä oli kaikki, aivan kaikki valmiina, oli valmiina novokaiiniliuoskin, oli myös käsineet, ja koska Vladimir Iljitšin tuloon oli vielä puolitoista tuntia, niin kehotin häntä tutustumaan kirurgian osastoon. Hän lienee ollut hermostunut ja sanoi haluavansa ryhtyä leikkauksen vaatimaan ennakkovalmisteluun. Sen jälkeen Borhardt alkoi puhua, että leikkauksen suorittaisin minä ja hän on assistenttina, vastasin hänelle siihen, että hänen on tehtävä leikkaus ja minä kernaasti assistoin. Borhardt toisti vielä moneen kertaan tämän ehdotuksensa, että hän on leikkauksessa apulaisena. Niinpä en vielä nytkään tiedä syytä, miksi hän puhui sellaista, luullakseni erikoisesta kohteliaisuudesta. Varsinaisesta leikkauksesta Vladimir Iljitš sanoi kerran sidonta-aikana minulle ja tohtori Otškinille: „Luulin, että koko se toimitus käy paljon sukkelammin. Minä olisin painanut tällä tavalla ja leikannut halki, luoti olisi putkahanut ulos. Se oli kaikki vain komeutta varten”. Ei auttanut muu kuin nauraa ja olla melkein samaa mieltä.

Vladimir Iljitš tuli täsmälleen kello 12, hänen mukanaan tov. Belenki ja vielä joku vartiosta. Saapui myös N. A. Semaško. Leikkaushuoneeseen tuli tietenkin ainoastaan Semaško, joka kysyi minulta kuka tekee leikkauksen. Vastasin hänelle: „Tietenkin saksalainen, mitä varten hän sitten olisi tullut?” Semaško oli samaa mieltä. Leikkaus onnistui kaikin puolin hyvin. Vladimir

Iljitš ei ollut ilmeisestikään lainkaan hermostunut, juuri leikattaessa vain hieman nyrpisti kasvojaan. Olin varma, että leikkaus oli pikaista laatua ja Vladimir Iljitš pääsee kotiin sen jälkeen puolen tunnin päästä. Borhardt oli kategorisesti sitä vastaan ja vaati, että potilasta pidetään sairaalassa ainakin vuorokausi. En tietenkään väittänyt sitä vastaan, koska laitoshoido on aina paljon rauhallisempaa. Mutta minne minun oli pantava sellainen potilas kuin Vladimir Iljitš? Osasto oli täpösen täynnä ja — ketä? Tiesin mitä kukin poti, mutta minulla ei ollut käsitystäkään siitä, mitä saattoi olla potilaiden mielessä. Neuvoteltuani ylilääkärin V. I. Sokolovin kanssa päätimme panna Vladimir Iljitšin 44. huoneeseen naisten osastolle, siellä oli erillinen huone, iso-laattori ja siellä makaava potilas voitiin vaivatta siirtää yleiseen huoneeseen. Vladimir Iljitš oli aluksi kovasti vastaan eikä halunnut jäädä sairaalaan „tyhjänpäiväisen takia”. Piti suostutella ja selittää, että kokaiinin jälkeen saattoi tulla kuvotusta ja oksetusta tai voi alkaa päänkipu, ja meidän on mukavampi pitää häntä silmällä. Vladimir Iljitš ei myöntynyt pitkään aikaan suostutteluamme, viimeisenä pisarana lienevät olleet minun sanani: „Olen valmistanut teitä varten huoneenkin naisten osastolle, Vladimir Iljitš”. Vladimir Iljitš purskahti nauramaan ja sanoen „minkäs teille mahtaa!” jäi sairaalaan.

Tämä odottamaton sairaalaan sijoittaminen ei tietenkään tuottanut paljon vaivaa meille, sairaalan väelle, vaan etupäässä vartiolle ja huolestutti Nadežda Konstantinovnaa sekä Maria Iljinišnaa, jotka soittivatkin minulle ja tulivat sitten käymään. Maria Iljinišna oli huolissaan, ruokitaanko Vladimir Iljitšiä. Rauhoitin häntä sanoen, että pidämme huolen kaikin puolin, syötämme sekä juotamme.

Kuten jokaisesta sairaalaan tulevasta potilaasta, Vladimir Iljitšin nimelle kirjoitettiin kaikki asiaankuuluvat paperit, tehtiin sairaskertomus, jonka täytti ylilääkäri V. I. Sokolov. Vladimir Iljitš alistui vastaansanomatta sairaalajärjestykseen, otti hyvin ystävällisesti vastaan tohtori Sokolovin, vastasi kaikkiin hänen kysymyksiinsä, antoi kuunnella ja koputella itseään. Siitä sairaskertomuksesta saanen panna merkille viimeiset rivit: „Hermostossa — yleinen neuroosi, toisinaan huono uni, päänsärkyä. Spesialistit ovat todenneet liikarasiituksesta johtuvaa neurasteenia”.

Kello 7 tienoissa illalla pikkupoikani sai pahan haavan jalkaansa, hänet piti viedä sairaalarakennukseen, neuloa ja sitoa haava. Käväisin Vladimir Iljitšin luona, kerroin hänelle tapauksesta, ja sen jälkeen hän kysyi minulta joka päivä poikani jalkaa, kunnes se parani. Vladimir Iljitšille olikin luonteenomaista sellainen huomaavaisuus toisia kohtaan. Vladimir Iljitšin vointi oli oikein hyvä, kysymykseeni, tarvitsiko hän jotain, hän vastasi

osoittaen ovella seisovaa toveri Belenkiä: „Sanokaa hänelle, etteivät he olisi kovin levottomia eivätkä häiritsisi potilaita”. Kun klo 11 tienoissa kävin sairaalarakennuksessa uudestaan, Vladimir Iljitš jo nukkui.

Borhardt tuli seuraavana aamuna, haava sidottiin uudestaan, ja Vladimir Iljitš pääsi kohta puolelta päivin kotiin. Teimme Borhardtin kanssa vielä kerran sidonnan, sitten hän matkusti pois, ja haavaa hoidimme jo apulaiseni tohtori A. D. Otškinin kanssa, mukanamme oli aina myös leikkausvälskärini K. M. Grešnova. Haavaa hoidettiin tamponoimalla, ja sen arpeutuminen kesti noin kaksi ja puoli viikkoa, haava parani aivan hakartelutta; Vladimir Iljitš pysytteli haavan tähden muutaman päivän Kremlissä ja sitten kävi sidonnassa Gorkista käsin. Joka kerta Vladimir Iljitš harmitteli sitä, että me jouduimme sidontaan kuluttamaan paljon aikaa ja aikoi aina vain ruveta käymään sidottamassa sairaalassa. Piti vakuuttaa, että teimme sen aivan auliisti ja että meidän oli paljon rauhallisempaa suorittaa sidonta täällä kuin sairaalassa. Vladimir Iljitš jätti meidät muuttaman kerran teelle, kesti vieraanvaraisesti keskustellen kaikenlaisista aiheista. Haava oli jo arpeutunut, ja sitä piti katsoa päivän parin päästä siteen poistamiseksi kokonaan — niin sovittiinkin.

Kahden päivän kuluttua minut kutsuttiin klo 3 paikkeilla sairaalassa neuvottelusta puhelimeen. Puhelimessa kysyi Vladimir Iljitš: „Mitä te teette?” — „Istun kokouksessa, sen jälkeen menen kotiin”. — „Joko piankin?” — „Noin 15—20 minuutin päästä”. — „Hyvä on, tulen luoksenne parinkymmenen minuutin kuluttua”. Aion sanoa vastaan, mutta hän sulki puhelimen.

Vladimir Iljitš tuli todellakin parinkymmenen minuutin kuluttua ja tuli suoraan työhuoneeseeni. Yritin sanoa hänelle, että hän oli suotta vaivautunut, olisin tullut hänen luokseen. „Vladimir Nikolajevitš, olin aivan joutilaana juuri nyt, mutta te olitte työssä, ei siitä kannata puhua”. Otin pois kollodium-siteen ja sanoin, ettei sitä tarvita enää. „Sepä hyvä, kyllä minua jo kyllästyttääkin koko tämä joutava asia”. Sitten Vladimir Iljitš alkoi kysellä minulta, miten hän osoittaisi kiitollisuuttaan välskärilleni ja tarvitsiko ehkä tohtori Otškin jotain. Sanoin, että välskärini hermot olivat olleet koetuksella, hänen kasvattityttärensä oli sairastanut vastikään jotain lasten tarttumatautia, ja heidän olisi ollut oikein hyvä päästä Krimille parantolaan. Vladimir Iljitš kirjoitti asian muistikirjaansa ja sanoi sanovansa siitä Semaškolle. En osannut sanoa mitään tohtori Otškinista, mainitsin vain, että hänen vaimonsa sairasteli. Ryhdyin kyselemään Vladimir Iljitšiltä, miltä hänen yleinen vointinsa tuntui. Vladimir Iljitš vastasi, että yleensä hän voi jotakuinkin hyvin, ajoittain vain vaivasi päänkipu, toisinaan oli uni huonoa ja

mieliala keho. Koetin saada Vladimir Iljitšin uskomaan, että hänen oli välttämättä otettava kunnon lepo, jätettävä joksikin aikaa syrjään kaikki tehtävät ja oleiltava aivan vapaasti ja huoltua. Ja hän sanoi siihen vastaten: „Itsenne teidän on levättävä, toveri Rozanov, olette myös aika huonon näköinen, lähtekää ulkomaille, järjestän teille matkan”. Kiitin häntä, mutta sanoin, että Saksan matkalla ei ainakaan saa lepoa, sillä siellä tulee väkisinkin kulkeneeksi klinikoissa ja sairaaloissa, mutta jos aikoi lomailla, niin oli parasta mennä vain Riianlahden rannalle. „Menkää sitten sinne” (Vladimir Iljitš järjesti minulle todellakin mahdollisuuden lomailla Riassa, ja välskärini teki Krimin matkan). Kiitin Vladimir Iljitšiä ja aloin taas suostutella puolestani häntä. Vladimir Iljitš kiitti minua lämpimästi hoidosta ja sanoi, että kyllä hän „sittenkin” ajattelee itseään ja koettaa levätä ja että siitä pitää erikoisesti huolta Maria Iljinitšna. Hän sanoi, että häntä huolestutti enemmän Nadežda Konstantinovnan terveys kuin omansa, sillä tämä oli ilmeisesti ruvennut huonosti tottelemaan Feodor Aleksandrovitšia (tohtori Getier'ta), ja pyysi sanomaan Getier'lle, että tämä suhtautuisi Nadežda Konstantinovnaan tiukemmin tai muuten hän sanoo aina voivansa hyvin. Vastasin siihen: „Samoin kuin tekin”. Vladimir Iljitš nauroja ja virkkoi kätellen: „Pitää tehdä työtä, pitää tehdä työtä”.

Erotessamme Vladimir Iljitš oli täysin hyvässä voinnissa ja lähti Gorkiin, mutta noin kolmen viikon kuluttua, toukokuun 26 päivänä 1922 Maria Iljinitšna soitti minulle kello kymmenen tienoissa aamulla ja puhuen hätäisellä äänellä pyysi tulemaan heille pian. „Volodja voi jostain syystä huonosti, on kipuja vatsassa ja oksetuttaa”,— hän sanoi. Auto tuli pian, poikettiin Kremliin ja sieltä lähdettiin sitten kahdella autolla Gorkiin mukanamme apteekista kaikki välttämätön myös lääkeruiskeita varten sekä kaikenlaisia lääkkeitä. Gorkiin lähtivät N. A. Semasško, Vladimir Iljitšin veli Dmitri Iljitš, tohtori L. G. Levin, tov. Belenki ja vielä joku.

Vladimir Iljitš asui tuohon aikaan pienen rakennuksen yläkerrassa; isoa taloa vielä sisustettiin. F. A. Getier oli tullut Himkistä jo ennen meitä ja tarkastanut Vladimir Iljitšin. Läsnoilleiden kertoman mukaan aluksi olisi voinut luulla, että sairaus johtui yksinkertaisesti vatsasta, ehkä kalasta, jota Vladimir Iljitš oli edellisenä iltana syönyt ja joka ei ollut muka aivan tuoretta, vaikka söivät sitä toisetkin eikä kellekään ollut siitä tullut mitään. Vladimir Iljitš oli nukkunut yön huonosti, istunut kauan puistossa ja kävellyt. F. A. Getier kertoi, että pahoinvointi oli jo loppunut ja särki päätä, mutta ikävintä oli se, että oikeanpuolisissa raajoissa oli havaittavissa pareesia (lievää halvautumista) ja jonkin verran vikaa puhe-elimessä. Määrättiin tilanmukainen hoito, ensi sijassa täysi lepo. Päätettiin kutsua konsultaatioon

neuropatologi, muistaakseni professori V. V. Kramer. Ja sillä tavalla vaikean taudin uhkaava aave tuli ensimmäistä kertaa näkyville tuona päivänä, ensimmäistä kertaa selvästi kuolema heristi sormeaan. Kaikki tietenkin ymmärsivät sen, omaiset vaistosivat ja me, lääkärit, tajusimme. Toista on ottaa tarkka selko taudin laadusta, selvittää paikallinen diagnostiikka, määritellä kivun luonne ja syy, toista on käsittää heti, että tila on uhkaava ja tuskin kestettävissä — lääkärille sellainen on aina raskasta. En ole neuropatologi, mutta minulla on aivokirurgiassa paljon kokemusta; väkisinkin ajatustoiminta kävi heti määrättyssä kirurgisessa suunnassa, mikä on usein kuitenkin varmintä eräiden aivotautien terapiassa. Mutta punnitsinpa mielessäni mitä diagnostiikkaa hyvänsä, ei kirurgialla ollut tässä asiaan puuttumista. Tauti saattoi kestää viikkoja, päiviä tai vuosia, ja tulevaisuus häämöitti kuitenkin kaikkea muuta kuin lupaavana.

Maaliskuun 10 päivänä 1923 V. A. Obuh soitti minulle illalla ja sanoi, että minua pyydetään osallistumaan vakituiseen päivystykseen Vladimir Iljitšin luona, joka voi huonosti. Seuraavana päivänä tov. Stalin soitti minulle samasta asiasta ja sanoi, että hän ja hänen toverinsa tietävät Vladimir Iljitšin suhtautuneen minuun oikein hyvin ja pyytävät minua myöntämään tähän päivystykseen mahdollisimman paljon aikaa.

Näin Vladimir Iljitšin 11. päivänä ja havaitsin hänen tilansa hyvin vaikeaksi, hänellä oli korkea kuume, oikeat raajat olivat halvautuneet kokonaan, afasia. Vaikka tajunta oli himmentynyt, Vladimir Iljitš tunsi minut, hän puristi terveellä kädellään kättäni monta kertaa ja sitä paitsi silitti kättäni varmaankin tulos-tani tyytyväisenä. Alkoi vaikeasti sairaan potilaan pitkälinen huolenpitoa vaativa hoito.

Hoitoa vaikeutti vielä se, että Vladimir Iljitš ei puhunut. Koko sanasto rajoittui muutamaan sanaan. Toisinaan pulpahti kerrassaan odottamatta sanoja: „Lloyd George”, „konferenssi”, „mahdottomuus” ynnä eräitä muita. Näille käyttämilleen sanoille Vladimir Iljitš yritti antaa jonkin merkityksen eleiden ja äänenpainon avulla. Toisinaan elehtiminen oli hyvin tarmokasta ja itsepintaista, mutta Vladimir Iljitšiä ei läheskään aina ymmärretty ja se pahoitti joka kerta hänen mielensä kovasti, vieläpä nostatti toisinaan varsinkin 3—4 ensimmäisen kuukauden aikana kiihtymyksen puuskia. Vladimir Iljitš karkotti silloin luotaan kaikki lääkärit, hoitajattaret ja apulaishoitajat. Nämä kaudet olivat äärettömän raskaita Nadežda Konstantinovnalle ja Maria Iljinitšnalle sekä meille kaikille. Kaikesta ulkonaisesta hoidosta piti huolta Maria Iljinitšna, eikä kukaan tiennyt milloin hän nukkui. Vladimir Iljitšin luokse ei päässyt ketään muita kuin Nadežda Konstantinovna, Maria Iljinitšna, päivystävät lääkärit ja hoitajapersonaali, johon pitää laskea kuuluvaksi myös

Pjotr Petrovitš Pokaln. Vladimir Iljitšiä nähtävästi kiusasivat konsultaatiot kovasti, ja hän oli niiden jälkeen alituisesti huonolla tuulella, varsinkin kun ulkolaiset olivat konsultoimassa. Ulkolaisista Vladimir Iljitš otti hyvin vastaan professori Försterin, josta täytyy sanoa, että hän itse suhtautui aina Vladimir Iljitšiin hyvin sydämellisesti. Mutta syksystä Vladimir Iljitš lakasi ottamasta Försteriäkin vastaan ja ärtyi kovasti, jos näki hänet sattumaltakin, joten loppujen lopuksi professori Försterin oli hoitoon osallistuessaan käytettävä ohjeenaan vain Vladimir Iljitšiä ympäröiviltä henkilöiltä saamiaan tietoja.

Raitis ilma, hoito ja hyvä ravinto tekivät tehtävänsä, ja Vladimir Iljitš toipui vähitellen ja lihoi. Tuli mahdollisuus ope- tella puhumaan. Käytiin ajelulla, käytettiin hyväksi jokainen päivä, milloin saattoi mennä ajelulle puutarhaan, puistoon. Potilas oli täydessä tajussa. Vladimir Iljitš naurahteli sanasutkauksille. Etsittiin sienä, mikä oli Vladimir Iljitšistä hyvin mieluisaa ajanviettoa, häntä nauratti kovasti se, etten osannut hakea sienä, hän teki pilaa minusta, kun kuljin sienien ohi, jotka hän näki jo hyvin kaukaa.

Kaikki sujui hyvin, puhutunnit tuottivat tiettyjä tuloksia, jalka voimistui niinkin hyvin, että saattoi sitoa jalkaterää fikseeraavan kevyen laitteen. Sitä mukaa kuin tunsii vahvistuvansa Vladimir Iljitš vieroksui toisten palveluksia ja vähensi ne vähimmäismäärään. Hän vaati päästä aterioimaan yhteiseen pöytään, oli toisinaan dieettiruokaa vastaan ja vastusti aina kaikenlaisia lääkkeitä nauttien mielellään ainoastaan kiniiniä, jolloin aina nauroi meidän ihmetellessämme, kuinka hän nieleksi aivan rauhallisesti niin kitkerää ainetta nenää nyrpistämättä.

Toistan, että kaikki sujui niin hyvin, että lähdin elokuussa lomalle rauhallisien mielin. Puolivälissä elokuuta sain Maria Iljinitšnalta kirjeen, sekin oli täysin rauhoittava, hän kirjoitti, ettei kaivattu enää lääkäreiden päivystystä ja että puhetta harjoitettiin niin pontevasti, että Vladimir Iljitšiä oli siitä vähän hillittäväkin. Syyskuussa piti lopettaa myös laupeudensisarten päivystykset, Vladimir Iljitš lienee yksinkertaisesti vaivautunut näiden läsnäolosta.

Puheharjoitukset ja myöhemmin myös kirjoitusharjoittelu jäi kokonaan Nadežda Konstantinovnan huoleksi. Hän antautui siihen tehtävään erinomaisen kärsivällisesti ja rakastavasti, ja opiskelu tapahtui aina kahden kesken. Sitä varten erikoisesti kutsutut lääkärit eivät saaneet Vladimir Iljitšin huomiota osakseen. Myöhemmin hän suorastaan epäsi heiltä pääsyn luokseen ja kiihtyi siitä kovasti, joten he vain johtivat noita oppitunteja ja antoivat Nadežda Konstantinovnalle erikoisohjeita. Kaikki näytti sujuvan hyvin, niin että vastoin kaikkea lääkärin logiikkaa mieleeni juolahti väkisinkin: entä jospa kaikki tulee kuntoon ja

Vladimir Iljitšistä tulee kuitenkin vielä työntekijä vaikei ehkä täydessä mitassa.

Lomalta palattuani kävin muutaman kerran tapaamassa Vladimir Iljitšiä mukanani tohtori N. N. Prigorev sekä ortopedisten jalkineiden tekijä, että potilaalle olisi saatu mukavat jalkineet, aluksi tavalliset ja sitten myös talvijalkineet. Vladimir Iljitš otti meidät aina ystävällisesti vastaan, antoi kernaasti koettaa kenkiä, opetteli kanssani kävelemään ja keppi kädessä liikkui miltei avutta. Illastaessaan kanssamme hän kestitsi meitä ja istui pöydässä pitkät ajat osallistuen keskusteluun vähäsanaisilla puhevaroillaan, josta me opimme loppujen lopuksi ymmärtämään jokseenkin paljon. Joka kerta näiden käyntieni aikana hän oli hyväntuulinen.

Ja yhtäkkiä tuli kuolema, joka aina yllättää vaikka olisi odotettavissakin. Lääkäreistäkin tuskallinen ruumiinavaus. Hirmuinen aivosuonten kalkkiutuma ja ainoastaan kalkkiutuma. Ei ollut niinkään ihmeteltävää se, että ajatus jaksoi toimia kalkkiutuman niin kovasti muuttamisessa aivoissa, kuin se, että hän oli voinut elää niin kauan sellaisin aivoin.

